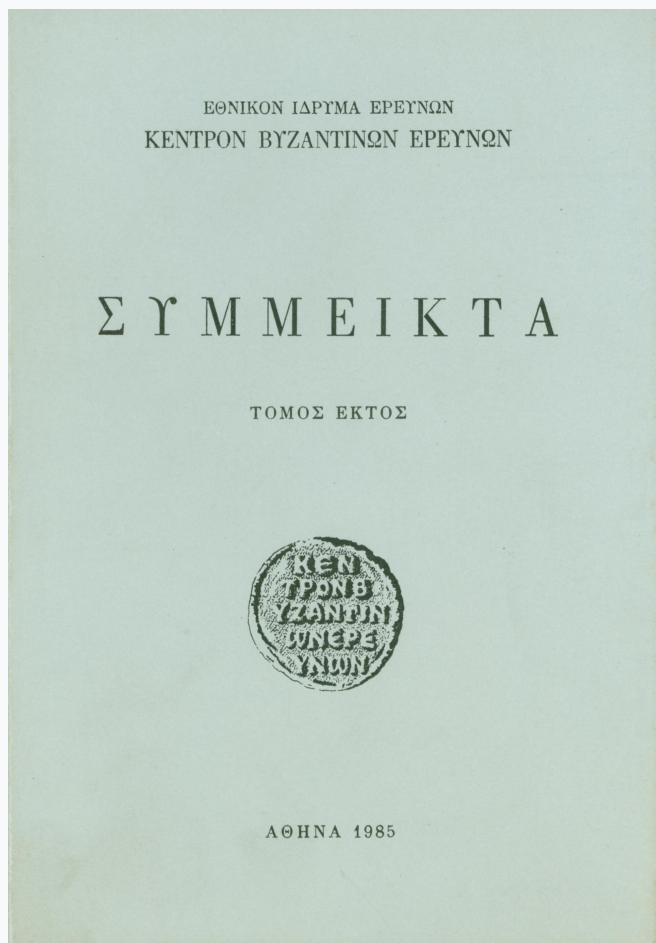

Byzantina Symmeikta

Vol 3 (1979)

SYMMEIKTA 3

Οι ιστορικές περιπέτειες τής Κορίνθου στα τέλη
του 14ου αιώνα

Χρύσα Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

doi: [10.12681/byzsym.660](https://doi.org/10.12681/byzsym.660)

Copyright © 2014, Χρύσα Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΜΑΛΤΕΖΟΥ Χ. Α. (1979). Οι ιστορικές περιπέτειες τής Κορίνθου στα τέλη του 14ου αιώνα. *Byzantina Symmeikta*, 3, 29–51. <https://doi.org/10.12681/byzsym.660>

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 14ου ΑΙΩΝΑ

Ἡ Πελοπόννησος στὰ τέλη τοῦ 14ου αἰώνα, χωρισμένη ἀνάμεσα στοὺς Βυζαντινοὺς τοῦ δεσποτάτου καὶ στοὺς τελευταίους Λατίνους τῆς Ἀχαΐας, παρουσιάζει μιὰ θλιβερὴ εἰκόνα. Μπροστὰ στὴν ἀδυναμία τῶν ἡγεμόνων της νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἄμεσο τουρκικὸ κίνδυνο, Βενετοί, Γενουάτες, Ναβαρραῖοι καὶ Ἱππότες τῆς Ρόδου εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν κατάσταση καὶ νὰ ἀποσπάσουν ἐδάφη μὲ ἀποτέλεσμα οἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου νὰ προσφέρονται, νὰ ἀγοράζονται καὶ νὰ πουλιοῦνται πότε στὴ μιὰ καὶ πότε στὴν ἄλλη παράταξη¹. Οἱ γνώσεις μας γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Πελοποννήσου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι σὲ πολλὰ σημεῖα ἀτελεῖς, εἴτε γιατί δὲν ἔχουν ἐπισημανθεῖ ὡς σήμερα ὅλες οἱ πηγές, εἴτε πάλι γιατί, ἀκόμη κι αὐτὲς ποὺ ἔχουν μελετηθεῖ, γιὰ ὀρισμένα θέματα σιωποῦν.

Οἱ ἱστορικὲς περιπέτειες τῆς Κορίνθου στὰ τέλη τοῦ 14ου αἰώνα ἀνήκουν στὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας τῆς μεσαιωνικῆς Πελοποννήσου, γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ πληροφορίες ποὺ ἔχουν διασωθεῖ παρουσιάζουν πολλὰ κενά. Μιὰ προσεκτικὴ ἔρευνα στὶς ἤδη γνωστὲς πηγές σὲ συνδυασμὸ μὲ ἀνέκδοτο ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ ἔφερε στὸ φῶς νέα στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς πόλης, ποὺ ὄφειλε στὴν προνομιακὴ γεωγραφικὴ της θέση τὴν ὀνομασία *clavis tocius istius patrie*².

Ὁ θάνατος τοῦ Nerio Acciaiuoli τὸ φθινόπωρο τοῦ 1394 ὑπῆρξε ἀποφασιστικὸς γιὰ τὴν τύχη τῆς Κορίνθου στὰ χρόνια ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν. Μὲ τὴ διαθήκη του³ ὁ πρῶτος Φλωρεντινὸς δούξ τῶν Ἀθηνῶν ὄριζε γενικὴ

1. Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Πελοποννήσου στὰ τέλη τοῦ 14ου αἰ. βλ. κυρίως Δ. Ἀ. Ζακυθηνοῦ, *Le despotat grec de Morée*, τόμ. Α', Paris 1932, τόμ. Β', Athènes 1953. — R. - J. L o e n e r t z, *Pour l'histoire du Péloponèse au XIVe siècle (1382 - 1404)*, *Études Byzantines* 1 (1943), σελ. 152 - 196 (*Byzantina et Franco - Graeca*, σελ. 227 - 265). — Τ ο ὄ α ὐ τ ο ὄ, *La chronique brève moréote de 1423. Texte, traduction et commentaire*, *Miscellanea Eugène Tisserant*, τόμ. Β' (Studi e testi, 232), Città del Vaticano 1964, σελ. 399 - 439. — A. B o n, *La Morée Franque. Recherches historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté d'Achaïe (1205 - 1430)*. *Texte. Album*, Paris 1969.

2. Βλ. παρακάτω, σελ. 49, στ. 204 - 205.

3. Τὴ διαθήκη (Κόρινθος, 17 Σεπτεμβρίου 1394) ἔχει ἐκδόσει πρῶτος ὁ J. A. C. B u c h o n, *Nouvelles recherches historiques sur la principauté de Morée*, τόμ. Β', Paris 1843, σελ. 254 - 261. Δεύτερη ἐκδοση διορθωμένη δίνει ὁ Σ π. Λ ά μ π ρ ο ς,

κληρονόμο τῆς περιουσίας του τὴν κόρη του Francesca, σύζυγο τοῦ Καρόλου Τόκκου, δουκὸς τῆς Λευκάδος καὶ κόμητος τῆς Κεφαλληνίας, ἐνῶ στὴν ἄλλη του κόρη, Bartholomea, ἄφηγε μόνο τὰ 9.700 δουκάτα ποὺ εἶχε δανείσει στὸν σύζυγό της Θεόδωρο Παλαιολόγο, δεσπότη τοῦ Μυστρά¹.

Δὲν θὰ ἐξεταστοῦν ἐδῶ τὰ αἷτια ποὺ προκάλεσαν τὴν τόσο δυσμενῆ γιὰ τὸν Θεόδωρο Παλαιολόγο σύνταξη τῆς διαθήκης². αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ὁ δεσπότης δὲν φάνηκε διατεθειμένος νὰ σεβαστεῖ τὴν τελευταία ἐπιθυμία τοῦ πεθεροῦ του, κυρίως σὲ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὴν Κόρινθο, ποὺ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔχανε ὀριστικά. Ἡ πρώτη του ἐνέργεια ἦταν νὰ καταλάβει τὰ κάστρα ποὺ ἀνῆκαν στὴν καστελλανία τῆς Κορίνθου καὶ ἀμέσως μετὰ νὰ πολιορκήσει τὴν πόλη. Σύμμαχοί του στὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Καρόλου Τόκκου ἦταν ὁ Ἴσπανὸς Bertrand de Mota καὶ ὁ Antonio Acciaiuoli, γιὸς τοῦ Nerio³. Καμιὰ εἰδηση γιὰ τὸν πόλεμο αὐτὸ δὲν ἔχει σωθεῖ. Ἡ μόνη ἀσφαλῆς μαρτυρία εἶναι ὅτι ἔληξε ὑπὲρ τοῦ Παλαιολόγου καὶ ὅτι τελικὰ ἡ Κόρινθος περιῆλθε στὴν κατοχὴ τῶν Βυζαντινῶν. Ὡς τώρα, ὅμως, δὲν ἦταν γνωστὸ μὲ ποιοὺ τρόπο ὁ δεσπότης ἐπέτυχε νὰ γίνεи κύριος τῆς Κορίνθου⁴. Παρέμεινε

Ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν (= Φ. Γ ρ η γ ο ρ ο β ί ο υ, *Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν*, τόμ. Γ'), ἐν Ἀθήναις 1906, σελ. 146 - 152. Ἀντίγραφο τῆς διαθήκης εἶχε στείλει στὶς ἀρχὲς τῆς Φλωρεντίας ὁ δόγης Antonio Venier (...*fecimus assignari... copiam testamenti magnifici condam domini Nerii in forma qua illam a nostris rectoribus habuimus dispositi...*). βλ. Λ ά μ π ρ ο υ, ὁ.π., σελ. 145). Στὸ ἀντίγραφο αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχει βασιστεῖ προφανῶς ἡ ἔκδοσις τοῦ Buchon - Λάμπρου, ἀφοῦ ὁ τόπος προελεύσεως τοῦ ἐγγράφου εἶναι ἡ Φλωρεντία (ἀρχεῖο Ricasoni, ἀρ. 826). Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ γνωστὸ αὐτὸ ἀντίγραφο τῆς Φλωρεντίας, σώζεται στὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (A.S.V., *Lettere di Rettori, busta unica — Lettere di Ambasciatori al Doge*, ἀρ. 63) καὶ ἓνα ἄλλο ἀντίγραφο τῆς διαθήκης, ποὺ κανεὶς ὡς σήμερα δὲν ἔλαβε ὑπόψη. Τὸ ἀντίγραφο τῆς Βενετίας διασώζει τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα τοῦ πρωτοτύπου (*ego presbiter Anthonius arcidiaconus et chanonicus ecclesie Corinthiis...*), ἐνῶ τὸ ἀντίγραφο τῆς Φλωρεντίας τὸ παραλείπει. Ἡ ὑπαρξὴ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιγράφων καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ ὀνόματος τοῦ γραφέα στὸ ἀντίγραφο τῆς Φλωρεντίας μᾶς πείθει ὅτι ὁ δόγης κράτησε τὸ ἀντίγραφο τῆς διαθήκης ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς ρέκτορες καὶ ἔστειλε ἀντίγραφό του στὴ Φλωρεντία.

1. *Item lasiamo a Bartholamia Vasilisa, nostra fia, nove milia e setecento ducati doro, li qual lo Despoto, suo marito, piglò dala Signoria de Venezia, ala qual nui avevemo depositadi, li qual lo dito Despoto è tenuto de renderli a nui integramente e volemo che la dita Vassilisa nostra filia de li nostri beni mobili e stabelli non possa domandare per chaloncha raxione chosa nesuna plu in tuti li altri beni nostri tanto mobelli chomo stabelli*. βλ. *Copia testamenti domini Nerii Acaiolis domini Chorintii*, § 24 (A.S.V., *Lettere di Rettori, busta unica — Lettere di Ambasciatori al Doge*, ἀρ. 63).

2. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. Ζ α κ υ θ η ν ο ὦ, *Le despotat grec*, τόμ. Α', σελ. 143 - 144.

3. Ζ α κ υ θ η ν ο ὦ, ὁ.π., σελ. 144.

4. Τὸ γεγονός ἐπισημαίνεται ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς Πελοποννήσου. βλ. Ζ α κ υ

δηλαδή πρόβλημα, αν τα βυζαντινά στρατεύματα κατέλαβαν την πόλη ή αν ο Τόκκος την παραχώρησε στον Παλαιολόγο από πολιτική σκοπιμότητα. Το σκοτεινό αυτό σημείο δια φωτίζει όριστικά, νομίζω, μια πληροφορία που περιέχεται σε έπιστολή των καστελλάνων της Μεθώνης και Κορώνης προς τη Βενετία το 1397¹. Οί καστελλάνοι αναφέρονται *ad factum* ^V*ducatorum quos tenetur dare* [despotus] *duche Ceffalonie*². Αυτή και μόνη ή μαρτυρία οδηγεί στο άσφαλές συμπέρασμα ότι ο Κάρολος Τόκκος παραχώρησε την πόλη στον δεσπότη με τον όρο να του καταβάλλει σε αντίλλαγμα το ποσό των 600 δουκάτων κάθε χρόνο. Προηγουμένως είχε σπύσει να πουλήσει στη Βενετία τα δικαιώματα που είχε αποκτήσει στην Κόρινθο, αλλά ή βενετική σύγκλητος με απόφαση του Αυγούστου του 1395 άρνήθηκε την προσφορά³. Ήταν λοιπόν φυσικό μετά άπ' αυτές τις έέργειες να στραφεί ο Τόκκος προς τον Παλαιολόγο (που πολιορκούσε ήδη την καστελλανία και άπειλούσε να την καταλάβει), να άρχίσει τις διαπραγματεύσεις μαζί του και τελικά να παραχωρήσει την Κόρινθο σ' αυτόν.

Πότε ή Κόρινθος περιήλθε στην κατοχή του Παλαιολόγου δέν μπορούμε να καθορίσουμε με ακρίβεια, γιατί οί πηγές σιωπούν πάνω σ' αυτό το θέμα· κι άπορεί κανείς, πώς για ένα τόσο σημαντικό γεγονός, όπως ήταν ή κατάληψη της Κορίνθου από τους Βυζαντινούς, δέν παραδίδεται τίποτα στα χρονικά της έποχής. *Terminus post quem* πρέπει να θεωρηθεί ο Αυγούστος του 1395, άφού ως τότε ή καστελλανία ανήκε στον Κάρολο Τόκκο, που, όπως είδαμε, έπιχείρησε να την πουλήσει στη Βενετία. Τον Μάρτιο όμως του 1396 ο Θεόδωρος Παλαιολόγος, κύριος πια της Κορίνθου, διαπραγματεύεται με τη Βενετία το θέμα της όχυρώσεως του Έξαμιλίου⁴. Άρα ή τελευταία αυτή χρονολογία πρέπει να σημειωθεί ως *terminus ante quem*. Έπομένως ο

Θηνοϋ, ό.π., σελ. 144 (*Nous ne connaissons pas d'autres details sur ce conflit. Il est en tout cas certain que Charles Tocco, soit contraint par le resultat de la guerre, soit par des raisons politiques, céda à Théodore la ville de Corinthe*). — L o e n e r t z, *Pour l'histoire du Péloponèse*, σελ. 254 (*Mais il y a lieu de s'étonner du silence gardé par nos chroniques sur un fait aussi retentissant que l'occupation de Corinthe par Théodore, qui fut, selon toute vraisemblance, un fruit de la victoire de Démétrius Raoul*). — Β o n, ό.π., σελ. 270 και σημ. 6 (*On ne connaît pas le détail de ces luttes ... Charles Tocco et Françoise ... abandonnèrent Corinthe au despote Théodore ... Les événements autour de Corinthe sont très imparfaitement connus...*).

1. Άπλή μνεία της έπιστολής βλ. στο έργο του Ν. I o r g a, *Geschichte des osmanischen Reiches*, τόμ. Β', Gotha 1909, σελ. 282, σημ. 5.

2. Βλ. παρακάτω, σελ. 48, στ. 187 - 188.

3. F. T h i r i e t, *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Romanie*, τόμ. Α' (1329 - 1399), Paris 1958, σελ. 208, άρ. 883, σελ. 209, άρ. 886.

4. Βλ. παρακάτω, σελ. 33.

δεσπότης κατέλαβε τὴν Κόρινθο στὸ διάστημα τῶν ἑξι μηνῶν, πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὸν Αὐγούστο 1395 καὶ στὸν Μάρτιο 1396. Τὴν ἴδια σιγή τηροῦν οἱ πηγές καὶ γιὰ τὸν χρόνο τῆς παραδόσεως τῆς Κορίνθου ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Παλαιολόγο στοὺς Ἰωαννίτες τῆς Ρόδου. Τῆ μοναδική πληροφορία γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ μᾶς δίνει ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ σὲ ἐπιτάφιο λόγο του πρὸς τὸν ἀδελφὸ του Θεόδωρο. Ἡ Κόρινθος παραχωρήθηκε στοὺς «Φρερίους» — λέγει ὁ Μανουὴλ — τρία χρόνια πρὶν αὐτοὶ καταλάβουν ὀλόκληρο τὸ δεσποτάτο τοῦ Μορέως¹, ἄρα τὸ 1397, ἀφοῦ οἱ Ἰππότες τῆς Ρόδου κατέλαβαν τὴν Πελοπόννησο τὸ 1400.

Στὸ μικρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα πού ἡ Κόρινθος παρέμεινε στὰ χέρια τῶν Βυζαντινῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1395 ὡς τὸ 1397, ὁ δεσπότης, στὴν προσπάθειά του νὰ προστατεύσει τὴν πόλη ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Τούρκων, ἀσκεῖ πολιτικὴ πού ὡς σήμερα δὲν εἶναι σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειές της γνωστή. Ἡ ἐπαναφορὰ τῆς Κορίνθου μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ξένης κατοχῆς στὸν Θεόδωρο Παλαιολόγο ἀπετέλεσε γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς σπουδαῖο γεγονός. Ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς πόλης ἐξαιρετικὰ προνομιακὴ, τόσο ἀπὸ ἐμπορικὴ ὅσο κι ἀπὸ στρατιωτικὴ πλευρά, ἔδινε τὴ δυνατότητα στὸν δεσπότη νὰ διατηρήσει τὸν ἰσθμὸ, πού ἔμελλε νὰ παίξει ἓνα σημαντικὸ ρόλο στὴν ἱστορία γενικὰ τοῦ δεσποτάτου καὶ ἰδιαίτερα στοὺς ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Ἡ πρώτη του φροντίδα ἦταν νὰ ὀχυρώσει τὸ Ἐξαμίλιο γιὰ νὰ μὴ μένει πιά ἡ Πελοπόννησος ἀνυπεράσπιστη στὶς τουρκικὲς ἐπιδρομὲς. Λίγο πρὶν πεθάνει ὁ Nerio Acciaiuoli καὶ πρὶν ἀκόμη ὁ Κάρολος Τόκκος παραχωρήσει τὴν προικῶα κτήση του στὸν δεσπότη, ὁ τελευταῖος εἶχε στείλει πρεσβεία στὴ Βενετία, ζητώντας τὴ βοήθειά της στὸ μεγάλο ἔργο τῆς ὀχυρώσεως τοῦ ἰσθμοῦ. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1394 ἡ βενετικὴ σύγκλητος ἀπαντᾷ ὅτι δέχεται τὴν πρόταση νὰ συμβάλει στὰ ἔξοδα τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἀλλὰ μόνο ὅταν ἀποκατασταθοῦν οἱ σχέσεις τοῦ Παλαιολόγου μὲ τὸν Νέριο καὶ μὲ τὸν ὄρο ὅτι ἡ φύλαξη τοῦ τείχους θὰ ἀνατεθεῖ στοὺς Βενετούς². Ὁ τελευταῖος ὅμως ὄρος, ὅπως ἦταν φυσικὸ, δὲν ἔγινε ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὸν δεσπότη. Ἐνάμιση περίπου χρόνο ἀργότερα, ἀφοῦ εἶχε μεσολαβήσει καὶ ὁ θάνατος τοῦ Nerio Acciaiuoli καὶ ἡ κατάληψη τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος ἐπανέρχεται στὸ θέμα τοῦ Ἐξαμιλίου. Οἱ βενετικὲς ἀρχὲς ἐπαναλαμβάνουν ὅτι πρὶν ἀρχίσει ἡ ἐκτέλεση τῶν ἔργων θέλουν νὰ ξέρουν ποιοὶ θὰ ἀναλάβουν τὴ φύλαξη τοῦ τείχους. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Θεόδωρος προσπαθεῖ νὰ συμβιβαστεῖ καὶ ζητᾷ ἓνα τουλάχιστον ἀπὸ τὰ ἔργα νὰ μείνει

1. Σ π. Λάμπρου, *Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά*, τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1926, σελ. 70 (πρβλ. Loenertz, *Pour l'histoire du Péloponèse*, σελ. 255, σημ. 5).

2. Thiriet, *Régestes*, τόμ. Α', σελ. 204, ἀρ. 864.

στά χέρια τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ σύγκλητος ἀπορρίπτει κι αὐτὴ τὴν πρόταση καὶ στὶς 14 Μαρτίου 1396 ψηφίζει ὅτι εἶναι πρόθυμη νὰ βοηθήσει μόνο ἂν ὅλες ἀνεξαιρέτως οἱ ὀχυρώσεις μείνουν στὰ χέρια τῶν Βενετῶν¹. Ἡ ἐμμονὴ τῆς Βενετίας προσκυροῦναι καὶ πάλι στὴν ἄρνηση τοῦ Παλαιολόγου. Τὸ Ἐξαμίλιο ὅμως ἔπρεπε ἀπαραιτήτως νὰ τειχιστεῖ καὶ ἡ ἐκτέλεση ἑνὸς τόσο σπουδαίου ἔργου ἀπαιτοῦσε μεγάλη δαπάνη, ποὺ ὁ δεσπότης δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἀναλάβει. Μόνη λύση γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο ἦταν νὰ παραχωρήσει τὴν Κόρινθο ἀντὶ σημαντικοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ. Γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸν σκοπὸ του προβαίνει μὲ ἰδιαίτερη εὐστροφία καὶ πολιτικὴ ἱκανότητα σὲ μιὰ σειρά διπλωματικῶν ἐνεργειῶν. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ Παλαιολόγου θὰ ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενο αὐτῆς τῆς μελέτης.

Οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς Κορίνθου πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν ὡς πρὸς τὸν Μάρτιο τοῦ 1396, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἄρνηση τῆς Βενετίας νὰ βοηθήσει στὴν ὀχύρωση τοῦ Ἐξαμιλίου. Τὴν ἀποψή μας αὐτὴ ἐνισχύει καὶ μιὰ ἄλλη μαρτυρία: Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ἀναφέρει στὸν ἐπιτάφιο λόγο του ὅτι, πρὶν ὁ ἀδελφός του παραχωρήσει τὴν Κόρινθο στοὺς Ἰππότες τῆς Ρόδου, εἶχε ζητήσει ὄχι μόνο τὴ δική του γνώμη, ἀλλὰ καὶ τὴ γνώμη τῆς μητέρας του². Ἡ αὐτοκράτειρα Ἑλένη πέθανε τὸ 1396 μεταξύ τῶν μηνῶν Ὀκτωβρίου καὶ Δεκεμβρίου³. Ἐπομένως ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος εἶχε συμβουλευτεῖ τὴ μητέρα του καὶ τὸν ἀδελφό του γιὰ τὸ θέμα τῆς Κορίνθου στοὺς μῆνες ποὺ μεσολάβησαν ἀπὸ τὸν Μάρτιο ὡς τὸν Ὀκτώβριο (τουλάχιστον) τοῦ 1396.

Στὴν προσπάθειά του νὰ παραδώσει τὴν Κόρινθο μὲ τοὺς καλύτερους δυνατοὺς ὅρους ὁ δεσπότης τοῦ Μυστρά⁴ ἀπευθύνεται ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ στὸν γαμβρό του Κάρολο Τόκκο καὶ στὸν Γενουάτη Ἀσάν κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη στὴ Βενετία καὶ στοὺς Ἰππότες τῆς Ρόδου. Οἱ ἐπαφές του μὲ τὰ πρόσωπα αὐτὰ μᾶς εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τῶν καστελλάνων τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης πρὸς τὶς βενετικὲς ἀρχές τοῦ 1397⁵. Οἱ καστελλάνοι στὴν ἐπιστολὴ τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς εἰδήσεις ποὺ παρέχουν γιὰ τὶς κινήσεις τοῦ Παλαιολόγου στὶς παραμονὲς τῆς παραχώρησεως τῆς Κορίνθου, περιγράφουν μὲ λεπτομέ-

1. Thiriet, *Régestes*, τόμ. Α', σελ. 211, ἀρ. 897, σελ. 212, ἀρ. 903.

2. *Κόρινθον ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ τριῶν ἐτῶν, οἶμαι, προσεχηκότες οὐδ' ἄπο γνώμης τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἡμετέρας* Ἀάμπερου, ὁ.π., σελ. 70.

3. Βλ. V. Laurent, *La date de la mort d'Hélène Cantacuzène, femme de Jean V Paléologue: une précision*, REB 14 (1956), σελ. 200 - 201 (πρβλ. Lœperitz, ὁ.π., σελ. 248, σημ. 5).

4. Γιὰ τὸν τίτλο τοῦ δεσπότη βλ. τὶς πρόσφατες μελέτες τῶν Lj. Maksimović, *Vizantijska provincijska uprava u doba Paleologa*, Beograd 1972 καὶ B. Ferjančić, *Još jednom o rođecima titule despota*, Zbornik Radova 14 - 15 (1973), σελ. 45 - 53.

5. Βλ. παρακάτω, σελ. 43 - 49.

ρειες (χαρακτηριστικό που διακρίνει όλες σχεδόν τις αναφορές των ανωτέρων Βενετών υπαλλήλων) την ανταλλαγή πρεσβειών μεταξύ Θεοδώρου και Βενετίας. Το κείμενο της επιστολής αποκτά, επομένως, ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον, γιατί αποτελεί πηγή πληροφοριών και για τον τρόπο διεξαγωγής πρεσβειών την εποχή αυτή.

Οι διπλωματικές σχέσεις των καστελλάνων της Μεθώνης και Κορώνης με τον Θεόδωρο Παλαιολόγο αρχίζουν με την αποστολή του Βενετού Franceschin Gezo στη Μονεμβασία. Ο αντιπρόσωπος των καστελλάνων είχε εντολή να συναντήσει τον δεσπότη και να συζητήσει το θέμα της παραχωρήσεως της Κορίνθου στη Βενετία¹. Ο Παλαιολόγος είχε ήδη πληροφορηθεί από τους πρέσβεις, που είχαν μείνει στη Βενετία για τις διαπραγματεύσεις της δαχρλώσεως του Ισθμού, ότι η Γαληνοτάτη δεν φαινόταν να ενδιαφέρεται για την Κόρινθο². Με την πεποίθηση όμως ότι η Βενετία τελικά θα περιελάμβανε και την Κόρινθο στις κτήσεις της δεν απέκρουσε τον απεσταλμένο των καστελλάνων. Αντίθετα έστειλε τον πρεσβευτή του στην Κορώνη με έτοιμα τα capitula της συμφωνίας. Απαιτούσε η να συναφθεί η συμφωνία στη Βενετία από τον εκεί πρεσβευτή του η να εξουσιοδοτηθούν οι καστελλάνοι να την συνάψουν εκείνοι. Οι καστελλάνοι έσπευσαν τότε να γράψουν στον δόγη της Βενετίας Antonio Venier και να επισυνάψουν στην επιστολή τους τα capitula του Θεοδώρου Παλαιολόγου. Τα τελευταία σώζονται σήμερα στα Κρατικά Αρχεία της Βενετίας σε βενετικό γλωσσικό ιδίωμα³.

Η συνθήκη να εφοδιάζονται οι πρέσβεις με capitula, με σχέδια δηλαδή που περιείχαν τους όρους μιας συμφωνίας, εμφανίζεται στη Δύση σε έγγραφα του 14ου και 15ου αιώνα. Αξίζει επομένως να σημειωθεί εδώ ότι η συνθήκη αυτή, δυτικής καθαρά προελεύσεως, φαίνεται ότι υιοθετήθηκε γρήγορα από το Βυζάντιο στις σχέσεις του με τη Δύση, αφού ήδη στα τέλη του 14ου αιώνα συναντούμε capitula στα χέρια βυζαντινού πρεσβευτή⁴.

Από την έρευνα των δύο αυτών εγγράφων, δηλαδή του προσυμφωνητι-

1. Ο Franceschin Gezo είναι γνωστός και από την συνθήκη παραδόσεως του Άργους στους Βενετούς το 1394. Χρησιμοποιήθηκε από τους καστελλάνους στις διαπραγματεύσεις με τον δεσπότη, γιατί γνώριζε την ελληνική γλώσσα. Στο κείμενο της συνθήκης αναφέρεται μαζί με τον magistro Andrea Malacarne «*tuti do scrivani de la corte de Coron, homeni parte amaistradi in gramatica et lengua griega et latina et parte in lengua griega et latina...*» βλ. Λάμπρου, "Έγγραφα αναφερόμενα εις την μεσαιωνικήν ιστορίαν των Αθηνών", ό.π., σελ. 377.

2. Βλ. παρακάτω, σελ. 35.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 49 - 51.

4. Για τα capitula βλ. D. A. Queller, *The Office of Ambassador in the Middle Ages*, Princeton, New Jersey, σελ. 103 - 104, 106. Σύμφωνα με τη γνώμη όμως του συγγραφέα, τα capitula εμφανίζονται από τον 15ο αί., ενώ αποδεικνύεται ότι αυτά έχουν εισδύσει στη δυτική διπλωματική ήδη από τον 14ο αί.

κοῦ σχεδίου (capitula) τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου καὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν καστελλάνων τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης, προκύπτουν στοιχεῖα ποὺ ὄχι μόνο συμπληρώνουν χρονολογικά, προσωπογραφικὰ καὶ ἄλλα θέματα γύρω ἀπὸ τὶς περιπέτειες τῆς Κορίνθου στὰ τέλη τοῦ 14ου αἰώνα, ἀλλὰ καὶ διαφωτίζουν προβλήματα τῆς διπλωματίας τῆς ἐποχῆς. Καὶ τὰ δύο ἔγγραφα ἀποτελοῦν σπουδαιότατες πηγές γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Μεσαιωνικῆς Πελοποννήσου: τὸ πρῶτο περιέχει τὶς ἐπίσημες διπλωματικὲς ἐνέργειες τοῦ Παλαιολόγου πρὶν παραχωρήσει τὴν Κόρινθο, ἐνῶ τὸ δεύτερο εἶναι ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα τῆς διπλωματικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἀνεπίσημα ἀκολούθησε ἡ Βενετία. Ἡ παράλληλη ἐξέταση τῶν δύο ἐγγράφων κρίνεται ἀπαραίτητη γιὰ τὴ διασταύρωση πληροφοριῶν καὶ τὴ συναγωγὴ συμπερασμάτων. Ἡ ἔκδοσή τους παρέχεται στὶς σελ. 43 - 51, γιὰ μεθοδολογικούς, ὅμως, λόγους παραθέτουμε ἐδῶ τὰ capitula χωρισμένα σὲ παραγράφους καὶ σὲ ἑλληνικὴ περιληπτικὴ μετάφραση. Κάθε ὅρος τοῦ προσυμφωνητικοῦ σχεδίου σχολιάζεται σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἀντίστοιχες εἰδήσεις ποὺ παρέχονται στὴν ἐπιστολὴ τῶν καστελλάνων ¹.

Capitula Θεοδώρου Παλαιολόγου

α') Πρὶν ἀρχίσετε [σεῖς, οἱ πρέσβεις] τὶς συζητήσεις, πρέπει νὰ βεβαιωθείτε, ἂν οἱ καστελλάνοι ἐνδιαφέρονται πραγματικὰ γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Κορίνθου ἢ ἂν οἱ ἐνέργειές τους ἀποβλέπουν στὴν παρεμπόδιση τοῦ σχεδίου μου νὰ ἐκχωρήσω τὴν καστελλανία.

Σύμφωνα μὲ τὴν εἴδηση ποὺ διασώζουν οἱ καστελλάνοι στὴν ἐπιστολὴ τους, ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος εἶχε πληροφορηθεῖ ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴ του στὴ Βενετία ὅτι ἡ Γαληνοτάτη δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Κορίνθου ². Ὁ δεσπότης, ἐπομένως, δίκαια ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν εὐκρίνεια τῶν ἐνεργειῶν τῶν καστελλάνων, γι' αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος ὅρος στὰ capitula ἀναφέρεται στὴ διευκρίνιση τῶν προθέσεων τῆς Βενετίας. Πράγματι ἡ πρωτοβουλία τῶν καστελλάνων ἀπέβλεπε στὴν καθυστέρηση τῶν διαπραγματεύσεων, ὥστε νὰ δοθεῖ χρόνος στὴ Βενετία νὰ ἀποφασίσει, ἂν τὴν συνέφερε ἡ ἐκχώρηση τῆς Κορίνθου. Οἱ ἴδιοι οἱ καστελλάνοι ἀποκαλύπτουν τὸν σκοπὸ αὐτὸ στὴν ἐπιστολὴ τους πρὸς τὶς βενετικὲς ἀρχές: *totium hoc faciamus, ut negocium impediatur et disimuletur* ³.

β') Νὰ ἐξακριβώσετε, ἂν οἱ καστελλάνοι ἔχουν ἐξουσιοδοτηθεῖ νὰ συνάψουν τὴ συμφωνία, γιὰ νὰ μὴ χρειαστεῖ νὰ στείλω πρεσβεῖα στὴ Βενετία.

1. Οἱ παραπομπές γίνονται στοὺς ἀντίστοιχους στίχους.

2. Βλ. παρακάτω, σελ. 45, στ. 57 - 58.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 47, στ. 131 - 132.

Ὁ θεσμός τῆς plena potestas, τοῦ δικαιώματος δηλαδή νὰ συνάπτουν ἀνώτεροι ἱεραρχικῶς ὑπάλληλοι συνθηκῆς ἢ συμφωνίες, εἰσάγεται στή Δύση στὰ τέλη τοῦ 12ου αἰώνα¹. Ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν ἱστορία τῆς διπλωματικῆς, ὄχι μόνο γιατί διευρύνει τὶς δικαιοδοσίες τῶν πρέσβων, ἀλλὰ γιατί διευκολύνει τὶς διπλωματικὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν χωρῶν, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειπὴ μέσα συγκοινωνίας.

Ὁ δεσπότης, ὅταν ἀποφάσισε νὰ συζητήσῃ τὸ θέμα τῆς Κορίνθου μὲ τὸν Franceschin Gezo, εἶχε ἐπιμείνει νὰ μάθει, ἂν ἡ Βενετία εἶχε ἐξουσιοδοτήσει τοὺς δύο ἀνωτέρους Βενετοὺς ὑπαλλήλους τῆς γιὰ τὴ σύναψη τῆς συμφωνίας². Ἦθελε νὰ προβεῖ στὴν ἐκχώρηση τῆς Κορίνθου τὸ συντομότερο καὶ ἢ ἀποστολὴ πρεσβείας στὴ Βενετία θὰ ἦταν μεγάλη ἀπώλεια χρόνου γι' αὐτόν³. Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Θεόδωρου Παλαιολόγου καὶ ὁ φόβος μήπως μιὰ ἀρνητικὴ ἀπάντηση θὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μὴ δεχτεῖ νὰ προχωρήσουν στὶς διαπραγματεύσεις, ἀνάγκασαν τὸν ἀντιπρόσωπο τῶν καστελλάνων νὰ χειριστεῖ τὴν ὑπόθεση μὲ διπλωματία. Ἀπαντᾷ ὅτι οἱ καστελλάνοι δὲν εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι νὰ συνάψουν συμφωνία, ἀλλὰ ἔχουν ἤδη φροντίσει νὰ ἐνημερώσουν τὶς βενετικὲς ἀρχὲς καὶ περιμένουν ὁδηγίες γιὰ τὴ διεκπεραίωση τῆς ὑπόθεσης⁴. Στὴν πραγματικότητά οἱ καστελλάνοι δὲν εἶχαν καμιὰ ἐπίσημη διπλωματικὴ ιδιότητα καὶ ἡ ἐπιστολὴ τους πρὸς τὸν δόγη δὲν εἶχε ἀκόμη σταλεῖ. Ὁ δεσπότης, εἴτε γιατί εἶχε πειστεῖ, εἴτε πάλι γιατί εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Γαληνοτάτη θὰ ἐνδιαφερόταν τελικὰ γιὰ τὴν Κορίνθο, ἀποφασίζει νὰ στείλει στοὺς καστελλάνους τὰ capitula, ὥστε, μόλις ἔλθει ἡ ἀπάντηση ἀπὸ τὴ Βενετία, νὰ προβοῦν στὴ σύναψη τῆς συνθήκης.

γ') Στὴν ἀπορία ποὺ ἐξέφρασαν οἱ καστελλάνοι γιὰ τὴν ἀπόφασή μου νὰ ἐκχωρήσω τὴν καστελλανία τῆς Κορίνθου, νὰ ἀπαντήσετε ὅτι καταφεύγω σ' αὐτὴ τὴ λύση, γιατί τὰ χρήματα ποὺ θὰ πάρω θὰ μοῦ ἐπιτρέφουν νὰ ὀχρῶσω τὸ Ἑξαμίλιο.

Ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος εἶχε ἤδη γνωστοποιήσει τὴν ἀπόφασή του

1. Queller, ὁ.π., σελ. VIII, X, 27, 29 - 30 κ.έ.

2. Λίγα χρόνια νωρίτερα, τὸ 1394, οἱ καστελλάνοι τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης εἶχαν συνάψει ἐκ μέρους τῆς Βενετίας τὴ συνθήκη παραδόσεως τοῦ Ἄργους. Στὸ κείμενο τῆς συνθήκης ἐμφανίζονται ὡς *sindici* καὶ *procuratores* «*in omnibus causis litigiis differentiis controversiis existentibus inter ducalem excellentiam comunitatis Veneciarum et imperium meum, ordinando et constituendo prefatos procuratores et syndicos [Nicolao Valaresso et Philippo Corario] imperii mei tam pro causa et occasione civitatis Argolicencis quam pro alia occasione et causa*» (Λάμπρου, ὁ.π., σελ. 378). Γιὰ τὴ σύναψη συνθηκῶν ἀπὸ βαίλους βλ. Χρῦσας Α. Μάλτεζου, Ὁ θεσμός τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ βαίλου (1268 - 1453), Ἀθήνη 1970, σελ. 44 - 45.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 45, στ. 62.

4. Βλ. παρακάτω, σελ. 45, στ. 65.

στὸν Franceschin Gezo καὶ εἶχε τονίσει στὴ συνάντησή τους ὅτι ἦταν ἀναγκασμένος *alienare ipsum locum*¹.

δ') Νὰ διαβεβαιώσετε τοὺς καστελλάνους ὅτι οἱ διαπραγματεύσεις ποὺ ἔχω ἀρχίσει μὲ ὄσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Κορίνθου δὲν ἔχουν καταλήξει πουθενά. Δὲν ἀληθεύει ἐπίσης ἡ κατηγορία ὅτι, ἐνῶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἐκχωρήσω τὴν πόλη στὴ Βενετία, διαπραγματεύομαι συγχρόνως μὲ ἄλλους.

Ὁ δεσπότης εἶναι εἰλικρινής σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἐχει βέβαια ἀρχίσει τὶς διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποφασίσει σὲ ποιὸν θὰ ἐκχωρήσει τὴν Κόρινθο. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς πιέζεται νὰ δώσει μιὰ τελικὴ ἀπάντηση, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴ Βενετία νὰ ἀποφασίσει χωρὶς περιττὲς καθυστερήσεις.

ε') Νὰ πεῖτε στοὺς καστελλάνους ὅτι ὁ ἀδελφός μου, δούξ τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Ἀσάν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀγορὰ τῆς Κορίνθου. Ὁ πρῶτος προσφέρει 20.000 δουκάτα καὶ παραιτεῖται ἀπὸ τὰ 600 δουκάτα ποὺ ὀφείλω νὰ τοῦ καταβάλλω. Ὁ δεύτερος προσφέρει τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ποσὸ καὶ ἀναλαμβάνει νὰ πληρώνει αὐτὸς τὰ 600 δουκάτα στὸν δούκα τῆς Κεφαλληνίας καὶ στοὺς ἀπογόνους του. Συγχρόνως μοῦ παραχωρεῖ ὡς ὄμηρο τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς γιούς του, γιὰ νὰ μὲ ἀκολουθεῖ πιστὰ καὶ σὲ περίοδο εἰρήνης καὶ σὲ περίοδο πολέμου ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Τὰ πρόσωπα ποὺ ἀναφέρονται ἐδῶ εἶναι ὁ Κάρολος Τόκκος, γαμβρὸς (*mio frar*) τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου, δούξ τῆς Κεφαλληνίας καὶ κόμης τῆς Λευκάδος καὶ ὁ Zaccaria Asan, μέγας κοντόσταυλος τοῦ Μορέως². Καὶ οἱ δύο προσφέρουν στὸν δεσπότη τὸ ἀξιόλογο ποσὸ τῶν 20.000 δουκάτων καὶ συγχρόνως τὸν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση τῆς καταβολῆς 600 δουκάτων γιὰ τὴν κυριότητα τῆς καστελλανίας τῆς Κορίνθου.

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ διπλωματικὸς ἐλιγμὸς τοῦ Παλαιολόγου. Ἐνῶ ἀναφέρει τὶς συνεννοήσεις μὲ τὸν Κάρολο Τόκκο καὶ τονίζει ἰδιαίτερα τὰ ἀνταλλάγματα ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ Ἀσάν, ἀποκρύπτει τὶς διαπραγματεύσεις του μὲ τοὺς Ἰππότες τῆς Ρόδου. Ἀσφαλῶς αὐτὲς πρέπει νὰ εἶχαν ἀρχίσει παράλληλα μὲ τὶς ἄλλες, γιατί, ἂν δὲν εἶχαν προηγηθεῖ οἱ σχετικὲς ἐνέργειες, δὲν θὰ προσέφερε ὁ δεσπότης τὴν Κόρινθο στοὺς Ἰωαννίτες ἀμέσως μετὰ τὴν ἀρνητικὴ ἀπάντηση τῆς Βενετίας. Ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος εἶχε συμβουλευτεῖ τὴ μητέρα τους γιὰ μιὰ πιθανὴ ἐκχώρηση τῆς Κορίνθου στοὺς Ἰππότες τῆς Ρόδου. Εἶδαμε ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλένη πέθανε στὰ τέλη τοῦ 1396, ἄρα ὁ δεσπότης εἶχε ἔλθει

1. Βλ. παρῆκῳ, σελ. 45, στ. 60.

2. Γιὰ τὸν Zaccaria Asan βλ. C. H o p f, *Chroniques greco-romanes inédites ou peu connues*, Berlin 1873, σελ. 502. — Ζ α κ υ θ η ν ο ὦ, ὁ.π., σελ. 136 — Β ο η, ὁ.π., σελ. 708.

σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν μάγιστρο Elie de Fossat ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἴδιου ἔτους ¹.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁμοίως ὁ δεσπότης κράτησε μυστικὲς ἀπὸ τῆ Βενετία τὶς ἐνέργειές του πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή; Δυστυχῶς ἡ ἔλλειψη εἰδήσεων σχετικὰ μὲ τὴν ἐναρξὴ τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ Παλαιολόγου καὶ Ἰωαννιτῶν μόνο σὲ ὑποθέσεις μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει ². Τὸ ἕκτο capitulum μᾶς πείθει ὅτι ὁ δεσπότης ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκχωρήσει τὴν Κόρινθο στοὺς Βενετούς *per amor dela dogal signoria* ³. Οἱ πληροφορίες ὁμοίως πού εἶχε γιὰ τὶς διαθέσεις τῆς Βενετίας δὲν ἦταν καθόλου ἐνθαρρυντικὲς. Ἐπρεπε νὰ βρεῖ ἕναν τρόπο γιὰ νὰ ἐξαναγκάσει τὴ Γαληνοτάτη νὰ περιλάβει τελικὰ τὴν Κόρινθο κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἀποκρύπτει λοιπὸν τὶς διαπραγματεύσεις του μὲ τοὺς Ἰωαννίτες, ἐνῶ ἀντίθετα δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ συνάψει συμφωνία μὲ τὸν Ἀσάν. Ὅρθα εἶχε διαβλέψει τὴν ἀντιπάθεια τῆς Βενετίας πρὸς τὴν οἰκογένεια τοῦ Ἀσάν καὶ κυρίως τὴν ἀνησυχία της, μήπως ἡ ἀντίπαλὴ της Γένουα ἀποκτήσει ἐδάφη στὴν Πελοπόννησο. Τοὺς φόβους αὐτοὺς ἐκφράζουν οἱ ἴδιοι οἱ καστελλάνοι στὴν ἐπιστολή τους. Ἀναφέρονται στὸν ζωηρὸ χαρακτήρα καὶ στὴ γένουατικὴ καταγωγὴ τοῦ Ἀσάν καὶ τῶν γιῶν του. Ὑπογραμμίζουν ὅτι μὲ τὴν ἐκχώρηση τῆς Κορίνθου σ' αὐτὸν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ στὸ μέλλον κύριος τῆς Πελοποννήσου καί, ἐὰν τὰ πράγματα πάρουν αὐτὴ τὴν τροπὴ, ὁ Γενουάτης θὰ εἶναι γιὰ τὴ Βενετία *causa magni scandali et erroris*. Γράφουν ἀκόμη ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ δεσποτάτου ἔτρεφαν ἐχθρικὰ αἰσθήματα πρὸς τὸν Ἀσάν καὶ ὅτι ἀντιδρούσαν στὸ σχέδιο τῆς ἐκχώρησης τῆς Κορίνθου σ' αὐτόν ⁴. Τὸ τελευταῖο πιθανότατα εἶχε ὑπόψη του ὁ δεσπότης, ὅταν ἀποφάσισε στὸ τέλος νὰ ρίξει τὸ βᾶρος στὴν πλάστιγγα τῶν Ἰωαννιτῶν.

ζ') Ἀφοῦ ἐκθέσετε τὶς προσφορὲς τοῦ δονκὸς τῆς Κεφαλληνίας καὶ τοῦ Ἀσάν, νὰ πληροφορήσετε τοὺς καστελλάνους ὅτι, ἐπειδὴ εἶμαι διατεθειμένος φιλικὰ πρὸς τὴ Βενετία, ἀκοῦμαι στὴν καταβολὴ 17.000 μόνο δονκάτων, παρόλο πὸν οἱ ἄλλοι μοῦ προσφέρουν 20.000 δονκάτα.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου νὰ ἐκχωρήσει τὴν Κόρινθο στοὺς Βενετούς εἶναι ὀλοφάνερη, ἀφοῦ δέχεται νὰ συμβιβαστεῖ ἔστω καὶ μὲ λιγότερα χρήματα.

ζ') Πρέπει νὰ πεῖτε στοὺς καστελλάνους ὅτι, ἂν ὑποσχεθοῦν νὰ ὀχυρώσουν τὸ Ἐξαμίλιο ὡς τὸν προσεχὴ Αὐγουστο, ὑπόσχομαι κι ἐγὼ νὰ δώσω

1. Βλ. παραπάνω, σελ. 33.

2. Παρὰ τὴν ἔλλειψη μαρτυριῶν ὁ αἰδ. πατὴρ R. Loenertz (*Pour l'histoire du Peloponèse*, σελ. 255, σημ. 5) εἶχε καταλήξει στὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος διαπραγματευόταν ταυτόχρονα καὶ μὲ τὴ Βενετία καὶ μὲ τοὺς Ἰππότες τῆς Ρόδου.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 50, στ. 25.

4. Βλ. παρακάτω, σελ. 48, στ. 180.

3.000 δουκάτα από τὸ ποσὸ τῶν 17.000 ποὺ ζητῶ νὰ λάβω σὲ ἀντάλλαγμα τῆς καστελλανίας. Ἐπομένως ἡ τιμὴ τῆς τελευταίας θὰ μειωθεῖ σὲ 14.000 δουκάτα. Ὑπόσχομαι ἐπίσης νὰ συμβάλω στὰ ἔξοδα τόσο τῆς ὀχυρώσεως ὅσο καὶ τῆς φυλάξεως τοῦ Ἴσθμοῦ. Τὰ χροῖματα θὰ καταβληθοῦν σὲ δόσεις ἀνάλογα μὲ τὰ ἔσοδά μου.

Σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν καστελλάνων τὰ ἔξοδα τῆς ὀχυρώσεως θὰ ἀνέλθουν στὸ ποσὸ τῶν 10.000 ἢ 12.000 δουκάτων, ἀλλὰ τὰ ἔργα αὐτὰ δὲν προφταίνουν νὰ ἐτοιμαστοῦν μέσα σὲ τέσσερις μῆνες, δηλαδὴ ὡς τὸν Αὐγούστο ¹.

η') Τὰ 600 δουκάτα ποὺ ἐγὼ καταβάλλω στὸν δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας καὶ στοὺς ἀπογόνους του γιὰ τὴν κυριότητα τῆς καστελλανίας πρέπει στὸ μέλλον νὰ καταβάλλονται ἀπὸ τὴ Βενετία.

Ἡ ἄγνωστη αὐτὴ πληροφορία γιὰ τὴν ὑποχρέωση τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου νὰ πληρῶνει στὸν Κάρολο Τόκκο 600 δουκάτα γιὰ τὴν κατοχὴ τῆς καστελλανίας εἶναι πολὺ σημαντικὴ, γιατί δίνει ὀριστικὴ ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τῆς καταλήψεως τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ². Ὁ Κάρολος Τόκκος, μετὰ τὴν ἔρνηση τῆς Βενετίας νὰ ἀποδεχτεῖ τὴν προσφορὰ τῆς καστελλανίας, ἀποφασίζει νὰ ἐκχωρήσει τὴν Κορίνθο στὸν γαμβρό του, ποὺ πολιορκοῦσε ἤδη τὴ γύρω περιοχὴ. Πράγματι ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος γίνεται κύριος τῆς Κορίνθου μὲ ἀντάλλαγμα νὰ καταβάλλει κάθε χρόνο στὸν Τόκκο καὶ στοὺς ἀπογόνους του 600 δουκάτα. Ἐναν περίπου χρόνο ἀργότερα, ὁ δεσπότης ἀναγκάζεται νὰ περιλάβει τὸν ὄρο αὐτὸ στὴ συμφωνία τῆς ἐκχωρήσεως τῆς Κορίνθου. Καὶ ἐνῶ ὁ Ἄσαν εἶναι πρόθυμος νὰ ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωση, ὁ Τόκκος προσφέρει 20.000 δουκάτα καὶ ἀπαλλάσσει συγχρόνως τὸν δεσπότη ἀπὸ κάθε ἄλλη ὑποχρέωση. Οἱ καστελλάνοι προτείνουν στὴ Βενετία μιὰ ἄλλη λύση: ἀντὶ νὰ καταβάλλει ἡ Γαληνοτάτη κάθε χρόνο τὸ ποσὸ αὐτό, νὰ προσφέρει στὸν δοῦκα ἓνα ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς Κορίνθου ἢ ἓνα casale γιὰ φέουδο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ ὁ Τόκκος θὰ ικανοποιηθεῖ καὶ ἡ Βενετία θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση αὐτὴ ³.

θ') Οἱ καστελλάνοι πρέπει νὰ ὑποσχεθοῦν ὅτι ἡ Βενετία θὰ συμβάλει στὰ ἔξοδα τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Ἑξαμυλίου μὲ τὴν καταβολὴ 8 καρατίων. Ἐπίσης πρέπει νὰ ψηφιστεῖ μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου σὲ ποιὲς περιπτώσεις θὰ τοποθετηθοῦν φρουροὶ γιὰ τὴ φύλαξη τοῦ τείχους καὶ ποιὸς θὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τους.

Ὁ δεσπότης ἐπανερχεται στὸ θέμα τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ προσπαθεῖ πάλι νὰ ἐπιτύχει τὴ βοήθεια τῆς Βενετίας. Οἱ διαπραγματεύσεις εἶχαν

1. Βλ. παρακάτω, σελ. 48, στ. 184 - 185.

2. Βλ. παραπάνω, σελ. 31.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 48, στ. 189 - 190.

ἀρχίσει στο παρελθόν, αλλά είχαν προσκρούσει στην απαίτηση τῆς Γαληνοτάτης νὰ ἀνατεθεῖ στους Βενετούς ἡ ἀποκλειστικὴ φύλαξη τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων¹. Ἡ Βενετία καλεῖται αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ προσφέρει 8 καράτια (ποσὸ ποὺ ἐνδέχεται ἄλλωστε νὰ μειωθεῖ), ἀλλὰ τὸ θέμα τῆς βενετικῆς φρουρᾶς πρέπει νὰ ρυθμιστεῖ μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου.

ι') Νὰ φροντίσετε νὰ πληροφορηθεῖτε πόσα κάστρα θὰ κτίσει ἡ Βενετία στὴν περιοχὴ τῆς καστελλανίας καὶ πῶς θὰ ἐξασφαλίσει τὴ συντήρησή τους.

Ἡ ἄμυνα ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀποτελεῖ τὸ κυριότερο ἐνδιαφέρον τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἔχει συμφέρον νὰ γνωρίζει πῶς θὰ ὀχυρωθεῖ ἡ καστελλανία τῆς Κορίνθου.

ια') Ἀπὸ τώρα καὶ στο ἐξῆς ἡ εἰρήνη πρέπει νὰ διατηρηθεῖ μεταξὺ μας πὸ σταθερὴ, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ συναφθεῖ *instrumento*.

Ὁ δεσπότης ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξασφαλίσει τὶς εἰρηνικὲς σχέσεις του μὲ τὴ Βενετία καὶ γνωρίζει ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ τὶς ἐπισημοποιήσει εἶναι νὰ τὶς καταχυρώσει μὲ *instrumento*. Στὴ βενετικὴ διπλωματικὴ ὁ ὅρος *instrumento* σημαίνει ἐπίσημη συνθήκη².

ιβ') Στὴν περίπτωσι ποὺ ἡ Βενετία θὰ ἀγοράσει τελικὰ τὴν καστελλανία τῆς Κορίνθου, ἡ πολιτικὴ τῆς τελευταίας ἀπέναντι στους Τούρκους ὀφείλει νὰ συμβαδίζει μὲ τὴ δική μου πολιτικὴ τόσο σὲ περίοδο εἰρήνης ὅσο καὶ σὲ περίοδο πολέμου. Ἐὰν συμφωνοῦν οἱ βενετικὲς ἀρχές, προτείνω νὰ ἰσχύσει τὸ μέτρο αὐτὸ καὶ γιὰ τὶς ὑπόλοιπες κτήσεις τῆς Γαληνοτάτης στὴν Πελοπόννησο.

Μὲ τὴν καταχώριση τοῦ ὅρου αὐτοῦ στὰ *capitula*, ὁ Παλαιολόγος ἀποβλέπει στὴ συμμαχία τῆς Βενετίας ἐναντίον τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς. Ἐπρεπε νὰ ἐξασφαλιστεῖ τὸ λιγότερο ἢ μελλοντικὴ πολιτικὴ γραμμὴ τῆς Κορίνθου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τουρκικὸ κίνδυνο ἀντιμετωπίζει ταυτόχρονα δυσχερῆ ἐσωτερικὰ προβλήματα. Ἡ θέση του ἦταν ἀβέβαιη καὶ, ὅπως γράφουν οἱ καστελλάνοι, ὁ ἴδιος *odiatur a suis baronibus*³.

ιγ') Ὅταν συναφθεῖ ἡ συμφωνία, ἐπιθυμῶ νὰ μοῦ παραχωρήσει ἡ Βενετία μιὰ καλὰ ἐξοπλισμένη γαλέρα 20 θέσεων ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 500 δονκάτων.

Ἡ ἄμυνα ἐναντίον τῶν τουρκικῶν ἐπιδρομῶν ἀποτελεῖ, ὅπως εἶδαμε, μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες μέριμνες τοῦ Παλαιολόγου. Οἱ διαπραγματεύσεις μὲ τὴ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη τῆς Δύσης τοῦ προσφέρουν τὴ δυνατότητα νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν εὐκαιρία καὶ νὰ προσθέσει στὴ δύναμή του μιὰν ἀκόμη ἐξοπλισμένη γαλέρα.

1. Βλ. παραπάνω, σελ. 33.

2. Βλ. Χρυσᾶς Α. Μάλτεζου, Ὁ *Marin Sanudo* πηγὴ δύο ἀγνωστων βυζαντινῶν γεγονότων, *Θησαυρίσματα* 4 (1967), σελ. 24, σημ. 23.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 47, στ. 159.

ιδ') Να πάρετε από τους καστελλάνους μιάν απάντηση όσο γίνεται πιο σαφή και να τους πείτε να στείλουν γρήγορα, είτε από τη ξηρά είτε από τη θάλασσα, αντιπροσώπους με πλήρη εξουσιοδότηση για τη σύναψη τής συμφωνίας. "Ένας από τους δύο καστελλάνους μπορεί, αν θέλει, να έλθει ο ίδιος ή στη Μονεμβασία ή στα Βάτικα, που είναι κατάλληλος τόπος, κι εκεί θα τον συναντήσω αυτοπροσώπως.

Ο δεσπότης προτείνει να συναφθεί ή συνθήκη ή στη Μονεμβασία ή στα Βάτικα¹. Προτιμά όμως τα Βάτικα, ίσως γιατί στη Μονεμβασία έχει στείλει πολλούς Κορινθίους από φόβο μήπως δημιουργήσουν ταραχές και έμποδίσουν την έκχώρηση τής πόλης. "Ήδη ο Franceschin Gezo είχε προτείνει στον δεσπότη να του διαθέσει 25 ή 30 όπλίτες για τη φύλαξη του κάστρου τής Κορίνθου. "Αν ο δεσπότης δέν ήθελε να αναλάβει τα έξοδα, οι καστελλάνοι ήταν διατεθειμένοι να τα αναλάβουν αυτοί².

ιε') Η δικαιοδοσία σας περιορίζεται στην επίδοση του σχεδίου τής συμφωνίας στους καστελλάνους και στη συζήτηση τών όρων. Λέν είστε εξουσιοδοτημένοι να συνάψετε εκεί τη συμφωνία, αλλά οφείλετε να επιστρέψετε μαζί με τους αντιπροσώπους τών καστελλάνων.

Ο δεσπότης προτιμά να συναφθεί το *instrumento* σε βυζαντινό έδαφος, ώστε να μπορεί ένδεχομένως με την προσωπική του επέμβαση να επιτύχει καλύτερους όρους.

ις') "Εμείς υπολογίζουμε ότι θα φτάσετε στην Κορώνη σε 4 ή 5 ήμερες και ότι χρειάζονται 2 ή 3 ήμερες για να συζητήσουν τα *capitula* οι καστελλάνοι. "Επομένως σε 4 ή 5 ήμερες [μετά από τις συζητήσεις] πρέπει να μάς έχει δοθεί ή απάντηση. "Αν υπάρξει καθυστέρηση μιās ή δυο ήμερών, θα υποθέσω ότι αυτή οφείλεται σε ένα οποιοδήποτε εμπόδιο, αλλά από κει και πέρα θα σημαίνει ότι γίνεται για να έμποδίσει τη σύναψη τής συμφωνίας με άλλους.

Με τον φόβο μήπως ή πρωτοβουλία τών καστελλάνων μπορεί να αποσκοπεί στην παρεμπόδιση του σχεδίου του, ο Παλαιολόγος, για να εκβιάσει τη Βενετία να πάρει μιάν απόφαση, θέτει όρισμένα χρονικά όρια. Οί καστελλάνοι πάλι προσπαθούν να καθυστερήσουν τις διαπραγματεύσεις, ώσπου να λάβουν απάντηση από τη Βενετία και προβάλλουν τη δικαιολογία ότι αδυνατούν να συναντηθούν με τον δεσπότη, γιατί *ego Marinus non possum dormire extra castrum et ego Anthonius, quando essem cum domino despoto, non possem respondere absque collega meo*³.

1. Για την ονομασία Βάτικα (σημερινή Νεάπολη τής Λακωνίας) βλ. Β ο n, ό.π., σελ. 498, σημ. 5.

2. Βλ. παρακάτω, σελ. 47, στ. 132 - 140.

3. Βλ. παρακάτω, σελ. 46 - 47, στ. 119 - 121.

ιζ') "Όταν πρόκειται να συναφθεῖ ἡ συμφωνία, εἴμαστε πρόθυμοι να τροποποιήσουμε ὅσα capitula ἀναφέρονται στό ποσό πού πρέπει να πληρώσει ἡ Βενετία γιά τήν κυριότητα τῆς Κορίνθου, καθὼς ἐπίσης καί στό ποσό τῶν 8 καρατίων πού πρέπει να καταβληθεῖ γιά τὰ ὀχνηρωματικά ἔργα τοῦ Ἑξαμιλίου. Καμιὰ ὅμως ὑποχώρηση δὲν θὰ γίνει στά capitula, πού ἀναφέρονται 1) στήν ὑποχρέωση τῆς καστελλανίας να ἀκολουθεῖ τῆ δική μου πολιτική εἰρήνης ἢ πολέμου μέ τοὺς Τούρκους καί 2) στήν ὑποχρέωση τῆς Βενετίας να δίνει κάθε χρόνο 600 δουκάτα στόν δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας.

Τὰ capitula τελειώνουν ἐδῶ, ἀφοῦ προηγουμένως διευκρινίζεται σέ ποιὰ σημεία ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος θὰ ἐμμείνει καί σέ ποιὰ ἀντίθετα θὰ δείξει διαλλακτικότητα.

Ἡ ἐπιστολή τῶν καστελλάνων ἔχει χρονολογία 1 Ἀπριλίου 1397, φτάνει ὅμως στόν τόπο τοῦ προορισμοῦ τῆς 22 ἡμέρες ἀργότερα, δηλ. στίς 23 Ἀπριλίου¹. Στίς 29 Ἀπριλίου μέ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου ἡ Βενετία ἀρνεῖται τήν προσφορά τοῦ Παλαιολόγου καί ἡ πόλη ἐκχωρεῖται τελικὰ στοὺς Ἰωαννίτες². Οἱ περιπέτειες τῆς Κορίνθου μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τελειώνουν.

Συμπέρασμα

Μὲ τήν παράλληλη μελέτη τῶν δύο αὐτῶν ἐγγράφων (ἐπιστολή τῶν καστελλάνων καί capitula τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου) λύνονται ὀριστικά τὰ παρακάτω:

α') Ὁ χρόνος καταλήψεως τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς: Ἡ Κόρινθος περιῆλθε στόν Θεόδωρο Παλαιολόγο στό χρονικὸ διάστημα μεταξύ τοῦ Αὐγούστου 1395 καί τοῦ Μαρτίου 1396.

β') Ὁ τρόπος καταλήψεως τῆς Κορίνθου ἀπὸ τὸν δεσπότη τοῦ Μυστραῖ: Ὁ Κάρολος Τόκκος παραχώρησε τήν Κόρινθο στόν Θεόδωρο Παλαιολόγο μέ τὸν ὅρο να τοῦ καταβάλλει ὁ δεσπότης κάθε χρόνο γιά τήν κυριότητα τῆς καστελλανίας 600 δουκάτα.

γ') Οἱ διπλωματικὲς διαπραγματεύσεις τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου γιά τήν ἐκχώρηση τῆς Κορίνθου: Διευκρινίζεται ἡ πολιτικὴ τοῦ δεσπότη στίς παραμονές τῆς ἐκχώρησης τῆς Κορίνθου στοὺς Ἰωαννίτες.

1. Καί οἱ δύο ἡμερομηνίες σώζονται στόν φάκελο πού περιεῖχε τήν ἐπιστολή (βλ. παρακάτω, σελ. 43).

2. Στήν ἀπόφασή τῆς ἡ Βενετικὴ Σύγκλητος τονίζει ὅτι «...sapiens res est non requerendo maiores labores namque expensas illis quos habemus in illis partibus, sed attendere solum ad custodiam locorum nostrorum quos nunc habemus» A.S.V., Senato Misti, R. 43, φ. 182^v, πρβλ. Thiriet, *Régestes*, τόμ. Α', σελ. 218, ἀρ. 933.

Τ Α Ε Γ Γ Ρ Α Φ Α

Τὰ ἔγγραφα πού περιέχουν τὴν ἐπιστολὴ τῶν καστελλάνων τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης καὶ τὰ capitula τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου σώζονται στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας στὸν ἴδιο φάκελο, ἀλλὰ ἐντελῶς ἀσύνδετα μεταξὺ τους καὶ μὲ διαφορετικὸ ταξινομικὸ ἀριθμὸ (ἀρ. 65, ἀρ. 182). Ἡ ἐπὶ μέρους προσεκτικὴ ἔρευνα ὀδήγησε α') στὴν ἀναγνώριση τοῦ δευτέρου ἔγγραφου (capitula) πού, μόνο του καὶ μὲ χωρὶς καμιά χρονολογικὴ ἔνδειξη, εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὴν προσοχὴ τῶν μελετητῶν, καὶ β') στὴ συσχέτισή του μὲ τὴν ἐπιστολὴ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΚΑΣΤΕΛΛΑΝΩΝ ΜΕΘΩΝΗΣ ΚΑΙ ΚΟΡΩΝΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΒΕΝΕΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

1397

Ἀπριλίου 1

Οἱ καστελλάνοι τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης Antonio Bembo καὶ Marino Karavello γράφουν στὸν δόγη τῆς Βενετίας (Antonio Venier) γιὰ νὰ τὸν ἐνημερώσουν σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς Κορίνθου. Ἀναφέρουν τὶς ἐπαφές πού εἶχαν μὲ τὸν Θεόδωρο Παλαιολόγο καὶ ἐκφράζουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ Γαληνοτάτη πρέπει νὰ δεχτεῖ τὴν προσφορὰ τοῦ δεσπότη καὶ νὰ περιλάβει στὶς κτήσεις τῆς τῆν Κόρινθο. Οἱ βενετικὲς ἀρχές πρέπει νὰ στείλουν γρήγορα ὁδηγίες στοὺς καστελλάνους γιὰ νὰ διεκπεραιώσουν τὴν ὑπόθεση.

Πρωτότυπο, λυτὸ (A.S.V., *Lettere di Rettori*, busta unica — *Lettere di Ambasciatori al Doge*, ἀρ. 65). — Βλ. πίνακες, ἀρ. 1, 2.

Χαρτὶ χιλ. 445 × 290. Διπλώσεις 2 ὀριζόντιες, ἕχνη 4 καθέτων. Με-
λάνη καστανόχρωμη. Διατήρηση καλὴ. Στὸ κάτω μέρος τοῦ ἔγγραφου μετα-
γενέστερη σημείωση: 1397 1 Aprile.

Στὴν ἴδια busta σώζεται καὶ ὁ φάκελος πού περιεῖχε τὴν ἐπιστολὴ:
Χάρτης χιλ. 295 × 295. Διπλώσεις 3 κάθετες καὶ 3 ὀριζόντιες. — Βλ. πίνακα,
ἀρ. 3. — Ἔχει τὴ διεύθυνση καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς πρωτοκολλήσεως: α') *Serenissimo principi, et excellentissimo domino domino Anthonio Venerio dei gratia inclito duci venetiarum etc.*, β') *Castellani Coroni et Mothoni pro factis Corinthii et pro novis Turchorum*, γ') *Data primo aprilis. Receipta 1397 23 aprilis*, δ') *1397 littere mensium martii, aprilis et maii*.

*Serenissime princeps et excellentissime domine per plures manus
litterarum nostrarum scripsimus Serenitati Vestre super facto Corinthii,
qualiter dominus Asanius erat in tractatu et actu habendi ipsam precio
^M~~XX~~ ducatorum et ultra hoc idem dominus Asanius donabat ^M~~II~~ aliquibus
5 personis interpositoribus huius negotii. Et quomodo misseramus Francischi-
num Gezo scribam curie vestre Coroni Monovasiam ad dominum despotum
tum pro sentiendo firmitatem huius cause tum etiam pro impediendo
et oviando caute huic rei, donec vestra dominacio superinde informationem
haberet in casu quo ei videretur facere aliquam provisionem. Per presentes
10 vero notificamus Excellentie Vestre, quod die XXVI mensis instantis ad
nos rediit idem Francischinus una cum quodam nuntio ipsius domini
despoti, qui Francischinus nobis habuit explicare, quod si tardavisset
tamen tribus hominibus Monovasiam applicuisse negotium predictum con-
clussum et completum totaliter fuisset, cum ambasiatores domini Assanii
15 ivissent illuc etiam pro complendo hanc rem. Sed idem Francischinus
archane et prudenter se gerendo, observando comissionem per nos sibi
factam et ostendendo illuc ivisse propter aliam causam, quam propter
istam archane fuit in colloquio cum eodem domino despoto, qui despotus
auditis verbis eidem per ipsum Francischinum rellatis ostendentem ea
20 dicere et referre a se ipso et consonantibus verbis ipsius Francischini dicto
despoto. Idem despotus astringebat ipsum Francischinum ut ei diceret,
si ipsa verba referebat et dicebat a se ipso vel a nobis, quoniam in casu quo
ea verba diceret a se ipso, non poterat idem despotus facere aliter quam
ipsam causam explere, quia in ordine erat. Quando autem ipse Franci-
25 schinus ipsa verba diceret pro parte nostrum et nos haberemus libertatem
a dominatione vestra et quod id quod facimus non faceremus causa im-
pediendi hanc eius vendicionem, quam faciebat dicto domino Asanio,
ipse despotus teneret modum disimulandi hanc causam, quoniam magis
contentabatur, quod vestra serenitas haberet dictum locum Corinthii minori
30 precio quam dominus Asanius precio supradicto. Videns tunc ipse Franci-
schinus quod res erat concludenda, se amplificavit et retulit eidem despoto
quod nos misseramus ipsum ad eundem despotum pro hac causa et quod
senseramus quod erat in tractatu huius negotii, quod imaginari non
poteramus. Et si hoc esset, videbatur nobis nimis extraneum, quod cum
35 ipse dominus despotus misisset eius ambassatorem ad dominationem
vestram pro facto Eximillii et aliqua provisio secuta fuisset Venecia et
ipse dominus despotus alienaret Corinthium dominacio vestra, se posset
vehementer agravare quoniam talem rem faceret dominacio vestra habente
ipso despoto Corinthium quam forsitam non faceret, si Corinthium in*

40 *alienis manibus pervenisset. Insuper eciam nobis vissum extitit multum
 extraneum, quod habito respectu ad magnam dilectionem quam vestra
 serenitas gerit et semper gessit erga ipsum dominum despotum et fratrem
 suum ac Imperium Romanie. Si necessitas cogebat ipsum alienandi Corin-
 45 thium, qualiter primitus non notificaret nobis tamquam illis, qui repre-
 sentabamus dominacionem vestram cum aliis verbis honestis, que visa
 fuerint dicto Francischino pro possendo remove causam dicti mercati
 et ipsam de hinc reducere secundum quod ei commissimus. Dictus namque
 despotus ostendens se cupidum quod cicius dominacio vestra haberet Corin-
 50 thium quam aliqua alia persona cogebat ipsum Francischinum ut ei
 affirmaret, si id quod faciebamus erat pro impediendo hoc negocium, qui
 sibi respondit quod redderet se certum quod hoc non faciebamus pro impe-
 diendo et quod magis semper velemus aptare eius negocia et non impe-
 dire. Interrogando ipse despotus si habebamus libertatem a dominacione
 vestra et dictus Francischinus respondendo ignorare. Et circa hoc multo-
 55 ciens ipse despotus interrogavit continuo idem Francischinus respondendo
 ignorare. Finaliter ipse despotus habuit dicere sic. Si castellani non habent
 libertatem, hoc faciunt pro impediendo. Insuper recepi litteram a meo
 ambasiatore Veneciis existente pro huiusmodi negocio et videtur quod
 60 dominacio non pretendat sicut credebam et propterea dum essem coactus
 ipsum locum alienare debere, ego nolem impediri nunc, quia sum in puncto
 et si mitterem nuncium meum ad castellanos antequam mitterent Venecias
 et revertatur erit magna dilacio temporis. Tunc idem Francischinus dedit
 ei responsum, quod non erat necesse et quod de hoc se certum rederet, ut
 pro huiusmodi causa mitteretur Venecias et hoc quia iam pluribus diebus
 65 misimus, ita quod dominacio vestra in brevi potuit informari. Unde dictus
 despotus audito dicto Francischino deliberavit cum eo mittere ad nos
 quemdam eius nuncium, qui nobis presentavit aliqua capitula, que mitti-
 mus dominacioni vestre presentibus introclusa existentibus ad invicem
 ingresso et principaliter petebat nomine dicti domini despote, ut dicere-
 70 mus si hoc faciebamus pro impediendo et si habebamus libertatem huius
 negocii. Et licet capitula predicta scriberentur in tali forma cuilibet licet
 multa petere, sed nichilominus, si pretendimus taliter ipsa capitula mode-
 rabit, quod dominacio vestra habeat contentari. Audito autem dicto eius
 nuncio et habita inter nos collacione, deliberavimus taliter respondere,
 75 quod hoc non fiebat in aliquo pro impediendo facta domini despote imo
 semper essemus dispositi ipsa augmentare et hoc quia scimus quanto
 vestra dominacio diligit ipsum et eius domum et hoc semper apparuit
 per experiencias temporibus retroactis et presentibus secutas cum aliquis
 verbis que nobis visa fuerunt. Ad id quod petebat, si libertatem habebamus*

80 *et ad capitula per eum presentata, non visum fuit nobis ad factum ipso-
rum capitulorum intrandi quia non habebamus libertatem a dominacione
vestra et eciam dicto nuncio dicere nolimus utrum haberemus libertatem
vel non, sed bene pro prebendo sibi aliquam spem, ostendimus quod pro
bono dicti domini despoti, postquam coactus erat dictum locum Corinthii*
85 *alienare, melius esset sibi ipsum tradere cicius dominacioni vestre absque
aliquo precio quam alicui persone precio magne quantitatis pecunie. Et
primo si Corinthium esset in manibus donimacionis vestre, non esset
dubitandum, quod posset pervenire ad manus Turcorum. Et || ad || hoc
partitum sic. Ceterum exeunte dicto loco in manibus dominacionis vestre,*
90 *posset esse causa ut fieret cicius claustrum Eximilli. Unde ad aliud parti-
tum forsitam id non sequeretur, ita quod Corinthium exivisset de manibus
suis et tamen non esset in firmitate sui status insuper dominacionis
vestre vicinitas est cuilibet bona et hoc videtur per experienciam quam
dominacio vestra dominium alicuius circa vicini eius numquam querit*
95 *accipere, imo consulere et subvenire sibi in omnibus suis necessitatibus.
Sed exeunto dicto loco Corinthii in manibus dicti domini Asanii, qui
habet multos filios, forsitam infuturum desideraret, quod numquam faceret
dominacio vestra cum aliis pluribus verbis, que longa narrare essent. Que
omnia idem nuncius bene intelexit et imo cognoscentes nos hoc tamquam*
100 *avidis de eius bono providimus mittere unum lignum armatum ad domina-
cionem vestram a qua speramus breviter responsionem habere. Sed nichilo-
minus pro deducendo in longo respondemus eidem domino despoto per
ipsum Francischinum quem per mare mittimus Monovasiam, qui forsitam
ibit illuc priusquam ipse nuncius, dicentes dicto nuncio quod in casu*
105 *quo ipse Francischinus tardaret aliquantulum haberet quod non esset nisi
propter tempus quem mittebamus per mare quoniam eum tedeat multum
ire per terram. Predicto autem Francischino committimus quoniam ipse
dominus despotus eum libentissime audit et ei prebet magnam fidem, quod
instet multum cum ipso, cum hiis racionibus et aliis pluribus, ut velit*
110 *prolongare cum in brevi habebimus responsum a dominacione vestra. Et
quod unum ex duobus sequitur, aut dominacio vestra faciet hoc cum eius
ambasiatore aut mittet nobis libertatem, et hoc erit usque ad paucos
dies. Ceterum quia multis ex suis baronibus displicet, ut Corinthium
perveniat ad manus domini Asanii et quod cicius velent ut perveniret ad*
115 *manus dominacionis vestre, quod etiam ipse Francischinus cum ipsis instet
quanto plus fieri poterit et quando tantum videret quod idem dominus de-
spotus non velet morari, de quo dubitamus, quod tunc debeat ei dicere, quod
nos Castellani non possumus venire modo contento in suis capitulis quo-
niam ego Marinus non possum dormire extra castrum et ego Anthonius,*

120 *quando essem cum domino despoto, non possem respondere absque collega meo et propterea libeat ei mittere ad nos illam personam de qua se magis confidit ad hoc, ut valeamus discutere super dictis capitulis si possemus concordari, et si essemus in concordio licet certos redamus quod id quod faceremus placeret dominacioni vestre et hoc verbum dicimus pro indu-*
 125 *cendo ipsum ad prolongacionem, quod id quod gestum foret haberet firmitatem dummodo placeret dominacioni vestre. Et hoc modo condescendente ipso despoto vestra dominacio emeret et non secundum quod ei placeret. Et quamvis comittamus sic dicto Francischino, antequam vadat et moretur, et despotus mittat ad nos eius ambasiatores sumus certi, quod habuerimus*
 130 *responsum a dominacione vestra per schiffum quem missimus, aut per aliud navigium. Et totum hoc faciamus, ut negocium impediatur et disimuletur. Insuper quia ipse dominus despotus accepit plures ex melioribus Corinthii et ipsos deduxit Monovasiā quoniam dubitat ne dicta vendicio impediatur ab eis. Et per id quod sentimus dubitat quod mora posset*
 135 *impedire facta sua propter hanc causam, propterea comittimus dicto Francischino ut si sciret quod pro huiusmodi causa idem despotus dubitaret morari offerat ei usque XXV vel XXX balistrarios ut eos ponat in Castro Corinthii pro custodia dicti castrī tamen ipsius despoti sumptibus et expensis, et si fortassis non velet pati hanc expensam offerimus*
 140 *nos hoc facere sumptibus vestri comunis tenendo ipsos illic donec haberemus responsum a dominacione vestra totum hoc autem facimus pro disimulando, quia antequam poneret in ordine haberemus responsum dominacionis vestre. Et si vestra dominacio pretenderet ad hoc possent mitti quandoque non possent arestari et hoc modo comune nostrum non pateretur*
 145 *aliquam expensam.*

Serenissime domine tamquam fidelissimi cives dominacionis vestre providimus modo predicto, putantes bene facere et licet totum hoc || non || sit aliquid, sed solum disimulacio temporis, sumus certi quod tamen quod facimus placebit dominacioni vestre. Rendentes eciam nos certos, quod
 150 *dum hoc factum scivissemus, et non providissemus modo per quem providimus dominacio vestra potuisset nos reputare rudes et ignorantes et agravari erga nos et fore extra partitum. Cum nisi providissemus hoc iam conclusum fuisset et providenter ut providimus vestra dominacio poterit esse ad ellectionem capiendi partitum vel non. Sed nos dispositi*
 155 *|| bono gelu || audaciter cum omni debita reverencia hoc ducimus recolen dum ad hoc ut dominacio vestra melius possit deliberare. Et primo ad factum despoti status eius debilis est et dubitat ut dicitur eciam ne Chalojani filius chir Andronici accipiat eius dominium quando in Constantinopolim intencionem suam habere non poterit et odiatur a suis baronibus. Unde*

160 *quod habente dominacione vestra Corinthium et facto claustro Eximilii, quod dictus despotus, secundum quod dictus Francischinus retulit, contentatur quod remaneat et eiam fortificium dicti claustri in libertate dominacionis vestre, quia ita quid existente Corinthio et dicto claustro in libertate dominacionis vestre quia ut dicitur ipse despotus hodiatur*
 165 *ab omnibus suis, necesse esset ut sequeretur, aut quod dominium ipsius despota preberetur dominacioni vestre in vita ipsius despota, quandoquia non saltem in morte dicti despota non posset deficere. Preterea si Corinthium est in manibus dominacionis vestre predicto modo erit causa quod isti de principatu disponent se agere melius eo quod egerunt, postquam*
 170 *princeps exivit de carceribus, quoniam per eos fiunt multe novitates et extorsiones vestris locis atque fidelibus, sicut per alias notificavimus serenitati vestre insuper quamvis dominus Asanius sit iam longo tempore habitans in patria ista tamen Januensis est et filii sui sunt ita Januenses, sicut nati fuissent in Janua, et hoc visum est oculata fide, et vidi ego*
 175 *Marinus, tempore quo Mothoni fui, et sunt homines animosi, et videtur nobis, quod si Corinthium perveniat ad manus eius habente eiam dominium quod presentialiter habet fiet dominus et princeps istius patrie, aut ipse aut filii sui, et forsitam dispotatus eiam sequeretur quod dominacio vestra haberet vicinitatem Januensium, et finaliter posset esse*
 180 *causa magni scandali et erroris. Et propterea videntes hoc, fuimus et sumus prompti in faciendo quod hoc disimuletur. Recordati sumus dominacioni vestre predicta omnia fideliter que sapientissime super omnibus et singulis providebit prout semper usa est facere. Pro eo quod retulit nobis dictus Francischinus imaginatur, quod cum $\frac{M}{X}$ aut $\frac{M}{XII}$ ducatorum fa-*
 185 *ciendo claustrum quod tamen non posset fieri usque ad mensem Augusti. Sed posset principiari despotus contentaretur ponere Corinthium in manibus dominacionis vestre, et eiam ad factum $\frac{C}{VI}$ ducatorum quos tenetur dare duce Ceffalonie, quando vestra dominacio preberet ei unum ex castris Corinthii, et forsitam posset sequi dando sibi tantum unum casale || in*
 190 *feudum || quod hoc modo aptaretur factum predictorum ducatorum.*

Preterea significamus Serenitati vestre quod sensimus et habuimus firmiter, qualiter illi de loco vestro Argos habuerunt dicere sencientes de adventu Turcorum hec verba, quod veniant quecumque gentes, nos nunc sumus servi || et servi essemus || ita quod habendo dominacio vestra
 195 *Corinthium et facto claustro sequerentur multa bona, preterea habente dominium vestra Corinthium et claustrum a claustro predicto citra esset pulcerimum et fructuosum dominacionem notificantes dominacioni vestre, quod civitas vestra Argos nisi compleatur claustrum predictum vere debilis condicionis est. Et est timendum de ipsa propter metum Turco-*

200 *rum, qui ut persensimus minatur dicte civitate. Interrogatus Francischinus Gezo si sciverat de introitibus loci Corinthii, respondit scivisse in Monovasia a quodam thesaurario dicti loci Corinthii, quod in vita domini Nerii idem dominus Nerius poterat habere $\frac{M}{X}$ ducatos in anno annuatim et ultra. Et vere dicat quicumque vult Corinthium est clavis tocius istius patrie et qui haberet Corinthium posset dici dominus tocius istius patrie.*
 205 *Retulit insuper dictus Francischinus, quod despotus predictus inter cetera habuit sibi dicere, quod in casu quo dominacionis vestre intencionis esset complere claustrum Eximilii, offerebat se personaliter interesse dicto claustrum cum exercitu suo pro deffensione dicti claustrum. Ultra id quod tenetur*
 210 *solvere pro parte expensarum eum tangente.*

Nova de hinc multa de facto Turcorum, unde alii dicunt ipsos esse venturos, alii non, novum aliquid stabile non habetur nichilominus nos prompti et solliciti sumus ad bonam et deligentem custodiam et conservacionem horum vostrorum locorum nobis comissorum die nocteque gratie
 215 *celsitudinis vestre nos reverenter recomendamus.*

Scriptis autem presentibus habuimus nova firma Turcorum per aliquas litteras, quas despota Spatha et Esau scribunt domino principi Achaye, et per ipsum dominum principem nobis transmissas, quarum copiam mittimus presentibus introcluzam ad informacionem Serenitatis Vestre.
 220 *Antonius Bembo, miles, et Marinus Karavello de vostro ducali mandato Coroni et Mothoni castellani.*

Datum Mothoni, prima aprilis 1397.

88 *ad supra lineam || 91 - 92 ita quod... sui status in margine || 147 non supra lineam || 155 bono gelu corr. supra ut dicat || 163 post ita quid, idem despotus cancell. || 189 - 190 in feudum supra lineam || 194 et servi essemus supra lineam || 204 post cere sex litterae cancell. || 211 post multa, se cancell.*

CAPITULA ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Οἱ καστελλάνοι τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης στέλνουν στὸν δόγη μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστολὴ τους καὶ τὰ capitula τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου, δηλαδὴ τὰ αἰτήματά του σχετικὰ μὲ τὴν παραχώρηση τῆς Κορίνθου στὴ Βενετία.

Πρωτότυπο, λυτὸ (A.S.V., *Lettere di Rettori, busta unica — Lettere di Ambasciatori al Doge*, ἀρ. 182). — Βλ. πίνακες, ἀρ. 4, 5.

Χαρτὶ χιλ. 300 × 225. Διπλώσεις 1 κάθετη καὶ 5 ὀριζόντιες. Μελάνη καστανόχρωμη. Διατήρηση καλή.

Primo debie saver da i signori castellani, se cum efeto i vuol atender al fato di Chuoranto et che questo che li trata, li non lo fa per impaçar, chio non lo dia a quelli, chel vuol tuor.

5 *Item, se li a libertade dala Signoria de concluder quì el fato et che per questo non sera de necesso mandar a Veniexia.*

Item del meraveiar che fese Franceschin per parte di signor castellani perché io don la Chastellania de Chuoranto ad altri, debieli dir che io el faço per serar el Xamili cum quelli deneri, che io toro.

10 *Item a quello che i signor castellani manda a dir, che li par da nuovo, cumziosia chio mandasse mia ambaxiada ala Signoria di Veniexia per darli la castellania de Chuoranto e mo io trato de quì cum altri, debieli dir che io el mandie a dir ala Signoria cum condicion, zioé, se io non me trovaria averlo dado ad altri e per la Signoria fin quì non ge a ateso, io son intrado in tratado cum altri, perché io son disposto de ensir dela dita*
15 *castellania e fin adesso anchora non ho però concluso cum altri.*

Item debie dirli, como mio frar el ducha de Zefalonia et misser Assani me da ducati $\frac{M}{XX}$ et lo dito misser Assani, torandolo lui, promete dar lui e suo heredi al ducha et a suo heredi li ducati $\frac{C}{VI}$, che e tegnuda quella castellania de Chuoranto al dito ducha e promete de darne I de so fioli,
20 *chio el tegna I anno per obstazio e chel me sera dreto e lial et ad insembre cum mi lo sera o in guera over in paxe cum Turchi e se mio frar el ducha tolesse lui la castellania, lo é contento de renunçiar quello incargo di ducati $\frac{C}{VI}$ predetti.*

25 *Item debie dirli, como nui trovemo per la castellania de Chuoranto ducati $\frac{M}{XX}$ et che per amor dela dogal Signoria semo contento de dargilo per ducati $\frac{M}{XVII}$.*

Item debie dirli che, se i promete de far serar el Xamilli sin avosto che vien, io prometo de renderli ducati $\frac{M}{III}$ de quelli $\frac{M}{XVII}$, che li me avera dado, si chel non me romagna per la castellania de Chuoranto se non ducati
30 *$\frac{M}{XIII}$ etsi prometo de meter la mia parte dela spexa de quello me tochera, si per lo amurar, como per la spexa de guardarlo, laqual spexa se fara per rata secondo la intrada, chio o dei mie luogi.*

Item che li ducati $\frac{C}{VI}$ sia dadi al ducha et a suo heredi per la castellania, como io don.

35 *Item che i prometa de pagar per charati VIII in la spexa del serar del Xamili et plaseme chel sia statuido cum conseio deliberado quanti homini se die tegnir ala varda del dito luogo e secondo i tempi.*

Item ricordo chel sia ben chel sia declarado quanti castelli che se fara là et como i se tignera.

40 *Item chel die esser damo in avanti plui ferma et bona paxe et de zio
ne sia fato uno instrumento.*

*Item che la castellania non debia aver paxe ne triegua cum Turchi
defin che li a cum mi guerra, ma che ad insembre nui habiemo la soa paxe
over triegua, over ad insembre habiemo la soa guera e se questo i plase,
45 che sia cum tuti i castelli suo, che son in questo paixe, plaseme, se non,
sia cum la castellania de Chuoranto.*

*Item debie dirli che in chaso el fato se concluda, i plaqua consentirme
a galiota de banchi XX cum tuti suo choriedi et arme per ducati $\frac{C}{V}$.*

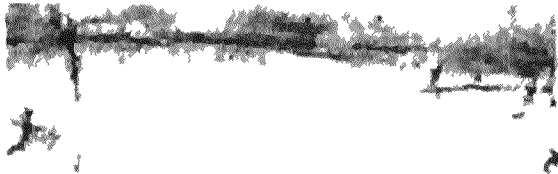
*Procure de aver resposta plui clara che vui pode e dirli che i debia
50 mandar o per tera o per mar prestamente che li plaxe cum libertade aplen,
si chel fato se possa complir e sel plasesse ad uno di signor castellani vegnir
fin a Malvassia sia inbonora, o, senò vegna ala Vatica, puoché là e luogo
abel e sença justo impedimento io ne sero in persona. |*

f.1^v *Tuti i chapitoli che nui disemo, che vui debie dir a i signor castellani
55 et mostrargili, nui semo contenti de farli et debie anche vui tuor da lor
el plui che vui pode, veramente vui non ave libertade de complir la, ma,
quando elli mandera qua, se parlera claro et farasse lo instrumento.*

*Nui femo raxon che in fin $\overset{O}{III}$ over V di vui andare a Coron et infra
II over III zorni dapuò zonti pora esser ad insembre i signor castellani
60 e termenar quello, che i vuol sopra el fato et infra $\overset{O}{III}$ over V di ne debia
vegnir soa resposta. Se veramente uno over II zorni transcorese, avevo
chel sia per qual che chaso et indusiero, ma dalà in avanti avevo chel sia
longo per impaçar el fato.*

*Debie dir a i signor castellani che, quando nui seremo per fermar,
65 nui modificheremo si i capitoli del priexio dela castellania et i capitoli
di VIII charati, chio digo debia pagar la signoria e tuti altri capitoli,
si che i stara ben et avera chason de contentarsse, eçeto che deli ducati
 $\frac{C}{VI}$ che la castellania e tegnuda de dar ogni anno al ducha de Zefalonia
70 et a suo heredi; de questo non posso condessender, ni anche che la castel-
lania de Chuoranto non sia ad insembre cum li mie luogi in paxe over
in guera cum li Turchi, a questo io non diria altro, ma de tuti li altri li
complasero.*

Seemimo Remari et Excellentissimo dno
domino Nithomo Venetio dei gratia pfecto
tua veneranda etc;

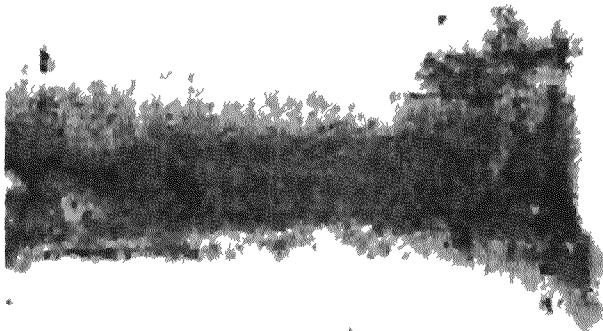
Qua Notum Coram vobis
fuit conuictum etc per nos etc

Sciatis etc. etc. etc.

1397 etc

etc etc etc

etc etc

Ἡ διεύθυνση καὶ τα στοιχεία τῆς πρωτοκολλήσεως τῆς ἐπιστολῆς τῶν καστελλάνων
Μεθώνης καὶ Κορώνης — Πρβλ. σελ. 43

